

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Контрольний текст проєкту (станом на 14.10.2023). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/10/15/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-14-10-2023.pdf> (дата звернення: 10.11.2023).
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 10.11.2023).
3. Денисов С. Ф., Кулик С. Г. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам проти моральності: монографія / за ред. С. Ф. Денисова. Чернігів : Академія Державної пенітенціарної служби, 2018. 306 с.

Денисюк Олена Вікторівна,
консультант суду відділу забезпечення
роботи третьої судової палати секретаріату
Касаційного кримінального суду
Верховного Суду

СУБ'ЄКТ НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЗНИКНЕННЯ

Насильницьке зникнення – одне з найбільш жорстоких кримінальних правопорушень сьогодення, що обумовлюється, перш за все, надзвичайною небезпекою та серйозністю цього посягання.

Згідно із Законом України від 12 липня 2018 року № 2505-VIII «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» [6] чинний Кримінальний Кодекс (далі – КК) України [3] було доповнено статтею 146-1 «Насильницьке зникнення».

Суб'єкт – це основний елемент складу кримінального правопорушення. Саме суб'єкт вчинює кримінально протиправне винне діяння, що посягає на охоронюваний об'єкт. Згідно з ч. 1 ст. 18 КК України суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до КК України може наставати кримінальна відповідальність.

З огляду на зміст диспозицій чч. 1 та 2 ст. 146-1 КК України суб'єктом насильницького зникнення може бути визнаний тільки представник держави, в тому числі іноземної. Відтак суб'єкт насильницького зникнення є спеціальним.

Роз'яснення цих термінів містилося у примітці до ст. 146-1 КК України. Проте відповідно до Закону України від 01 грудня 2022 року № 2812-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за катування» [5] ст. 127 КК України, якою передбачена кримінальна відповідальність за катування,

викладена в новій редакції. Оскільки визначення поняття «представник держави, в тому числі іноземної» є спільним для нової редакції ст. 127 та для ст. 146-1 КК України, примітку до останньої виключено. У примітці до ст. 127 КК України (у новій редакції) під представниками держави у цій статті і статті 146-1 цього Кодексу слід розуміти службових осіб, а також осіб, які виступають як офіційні, чи діють з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їх мовчазної згоди. Зазначене формулювання відповідає дефініції «представник держави», що міститься в Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання [2].

Відповідно до п. 2 цієї ж примітки під представниками іноземної держави у цій статті і статті 146-1 цього Кодексу слід розуміти осіб, які діють як державні службовці іноземної держави або проходять військову службу у збройних силах, органах поліції, органах державної безпеки, розвідувальних органах, або осіб, які займають посади в зазначених або будь-яких інших державних органах чи органах місцевого самоврядування іноземної держави, утворених відповідно до її законодавства, або які діють за наказом таких осіб, а також представників іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд і груп найманців, утворених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією, а також представників окупаційної адміністрації Російської Федерації, до якої входять її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України. Як бачимо, зміст наведеного не відрізняється від примітки до ст. 146-1 КК України, що виключена. На наше переконання, нова редакція примітки в цілому більш конкретизована та повною мірою визначає перелік суб'єктів, в тому числі з урахуванням положень міжнародно-правових актів.

У ч. 2 ст. 146-1 КК України передбачені такі специфічні різновиди спеціального суб'єкта як керівник та його підлеглі. Досліджуючи відповідність КК України вимогам Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень [4], К.П. Задоя зазначив, що закон не забезпечує всеосяжної караності дій начальника за наявності обставин, передбачених вказаним договором, оскільки норми КК України не охоплюють усієї множини ситуацій нежиття начальником заходів з метою недопущення або припинення насильницького зникнення (у конвенційному розумінні) його підлеглими [1, с. 68-69]. Таким чином, питання відповідальності безпосереднього керівника службових осіб, що вчинили дії, пов'язані

із насильницьким зникненням людини, потребує окремої уваги законодавця.

Список використаних джерел

1. Задоя К. П. Визнання насильницького зникнення злочином *sui generis* за кримінальним правом України : pro et contra. *Право і громадянське суспільство*. 2015. № 4. С. 59–73.

2. Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання від 10.12.1984. *Відомості Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки*. 1989. № 13. Ст. 108. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text.

3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26.

4. Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень : прийнята резолюцією 61/177 Генеральної Асамблеї ООН від 20.12.2006. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154.

5. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за катування : Закон України від 01.12.2022 № 2812-IX. *Голос України*. 2022. № 263.

6. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти : Закон України від 12.07.2018 № 2505-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 38, С. 5, ст. 280.

Джу́жа Анастасія Олександрівна,
кафедри кримінології та кримінально-
виконавчого права Національної академії
внутрішніх справ, доктор юридичних наук,
професор

ВІКТИМОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ПІД ЧАС АГРЕСИВНОЇ ВІЙНИ

Формування в Україні дієвої віктимологічної політики (стратегічне завдання всієї віктимологічної профілактики), спрямованої на забезпечення віктимологічної безпеки населення. Це особливо важливо під час тривалої агресивної війни, яку веде Р.Ф. проти України.

Віктимологічна політика – це діяльність держави, широкого кола її суб'єктів, що здійснюється на правовій основі з відповідним ресурсним забезпеченням, адекватним існуючій віктимологічній ситуації в країні, та об'єднує різні за характером стратегічні і тактичні профілактичні заходи, спрямовані на підвищення рівня віктимологічної безпеки суспільства, правове виховання і навчання населення,